

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΔΕΥΤΕΡΑ 2 ΙΟΥΝΙΟΥ 2025
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πλάτωνος Πολιτεία (514a-515c)

A1.

α)

1) →α

2) →β

3) →β

β) «παρ' ἦν»→ ὁδόν

«ὕπὲρ ὧν»→ παραφραγμάτα

B1.

Στο κείμενο αναφοράς που προέρχεται από την «Πολιτεία του Πλάτωνα», ο Σωκράτης, θα χρησιμοποιήσει μια αλληγορία. Αυτό είναι έκδηλο από τη χρήση της προστακτικής «ἀπεικάσον». Το ρήμα «ἀπεικάζω» σημαίνει απομιμούμαι, απεικονίζω, παρουσιάζω μέσα από μια παραβολή/σύγκριση. Η χρήση του συγκεκριμένου ρήματος στην αρχή της αφήγησης, που είναι γνωστή ως ο «(πλατωνικός) μύθος του σπηλαίου», σηματοδοτεί την έναρξη ενός λόγου αλληγορικού. Μια αλληγορία συνεπάγεται πως όσα λέγονται έχουν και ένα άλλο επίπεδο σημασιών, πως οι λέξεις, οι έννοιες και οι περιγραφές έχουν πέρα από την κυριολεκτική τους και μια συμβολική σημασία.

Με την έκφραση «παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας» ορίζεται μια πρώτη θεματική για τον μύθο του σπηλαίου: ο Πλάτων θα μιλήσει αλληγορικά περί παιδείας (και έλλειψη παιδείας). Στην Πολιτεία γενικότερα η αναφορά στην παιδεία γίνεται πάντα σε σύνδεση με την ηθική διαπαιδαγώγηση των πολιτών (424a): τροφή γὰρ καὶ παιδευσις χρηστὴ σωζομένη φύσεις ἀγαθὰς ἐμποιεῖ, καὶ αὗ φύσεις χρησταὶ τοιαύτης παιδείας ἀντιλαμβανόμεναι ἔτι βελτίους τῶν προτέρων φύονται [: γιατί η καλή εκπαίδευση και η ανατροφή, αν διατηρείται, γεννά καλές φύσεις, και πάλι οι χρηστές αυτές φύσεις, όταν λάβουν μια τέτοια ανατροφή, θα γίνουν ακόμη καλύτερες από τις προηγούμενες –μετάφραση Ι. Γρυπάρης]. Στον μύθο του σπηλαίου, ειδικότερα, η αναφορά στην παιδεία έχει

και γνωσιολογικό περιεχόμενο: πώς μπορεί ο άνθρωπος να γνωρίσει την αλήθεια, και μάλιστα το αληθινά υπαρκτό;

Με την αλληγορία θα διερευνηθεί το θέμα της παιδείας $\neq$ άπαιδευσίας. Το αντιθετικό αυτό ζεύγμα συνδέεται άρρηκτα με τη φανταστική αντιθετική εικόνα φῶς $\neq$ σπήλαιον (σκότος). Η παιδεία με τη δυναμική της επενέργειας αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αναγωγή στο «Άγαθό», δηλαδή συμβάλλει καταλυτικά στην προσέγγιση της αλήθειας και της ηθικοπνευματικής ανάτασης.

Οι δεσμώτες είναι καθηλωμένοι στη θέση τους και δε μπορούν να δουν τη φωτιά, που καίει πίσω τους («ὥστε μένειν ... περιάγειν»). Αυτό που βλέπουν μόνο είναι η αντανάκλαση του φωτός που προβάλλεται στα τοιχώματα του σπηλαίου, που βρίσκονται μπροστά τους. Έτσι η αληθινή πηγή φωτός είναι πίσω και πάνω απ' αυτούς. («φῶς ... ὀπισθεν αὐτῶν»)

Με τους πολλαπλούς της συμβολισμούς η αλληγορία, που είναι μια πλατιά παρομοίωση και αναλογία είναι πολύ συχνή στους μύθους. Αναντίρρητα, προσδίδει παραστατικότητα, ζωηρότητα, κάνει πιο εύληπτες τις θέσεις του φιλοσόφου και συγχρόνως κεντρίζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

Ο Πλάτων παρουσιάζει πώς βλέπει τον κόσμο, δεν αιτιολογεί την κατάσταση αυτού. Ο απατηλός κόσμος, στον οποίο ζούμε, παρομοιάζεται με μια φανταστική υπόγεια σπηλιά και οι άνθρωποι με δεσμώτες («οἷον ... σπηλαιώδεις»). Η σπηλιά είναι ο αισθητός, εμπειρικός κόσμος, που είναι ψεύτικος, φανταστικός. Οι δεσμώτες, μέσα στο ημίφως και την ακινησία, είναι όλοι όσοι βρίσκονται στο σκοτάδι της αμάθειας, της άγνοιας, της πλάνης και της ηθικοπνευματικής αποτελμάτωσης, δηλαδή οι απαίδευτοι άνθρωποι. Τα δεσμά παραπέμπουν στις αισθήσεις και τα πάθη μας, που μας αιχμαλωτίζουν και μας καθηλώνουν πνευματικά. Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο εξέτασης είναι πεποιθήσεις, προκαταλήψεις και γενικά τα εμπόδια που συναντούμε στη ζωή μας και μας κρατούν δέσμιους των υλικών αγαθών. Οι σκιές που βλέπουν δεν είναι τα πραγματικά αντικείμενα, τα όντως όντα, αλλά ομοιώματα αυτών, είδωλα, απεικασματα των ιδεών. Οι σκιές είναι τα δεδομένα της αίσθησης. Η αισθητηριακή γνώση είναι, όμως, μεταβαλλόμενη, ασταθής και απατηλή.

Η ανηφορική οδός («ἐπάνω ὁδόν») που οδηγεί στον κόσμο των ιδεών συμβολίζει τη δύσκολη, τραχεία, κοπιώδη προσπάθεια κατάκτησης της γνώσης και τελικά του Αγαθού. Ο φωτεινός χώρος έξω απ' το σπήλαιο είναι ο κόσμος των Ιδεών, ο αληθινός κόσμος, που είναι ο νοητός. Το φως του ήλιου δηλώνει την αλήθεια, τη γνώση και την παιδεία. Ο ήλιος είναι η πραγματική, ύψιστη αλήθεια, η υπέρτατη ιδέα, η ιδέα του Αγαθού. Επιτρέπει τη γέννηση των

όντων στον αισθητό κόσμο. Αντικειμενική πραγματικότητα για τον Πλάτωνα είναι οι ιδέες, που είναι άχρονες, αιώνιες, άυλες, αναλλοίωτες, υπερβατικές και αυθύπαρκτες οντότητες. Πρόκειται δηλαδή για τα «ὄντως ὄντα».

B2.

Στο παράλληλο κείμενο αποτυπώνεται μια ψευδής πραγματικότητα στην οποία κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει ένα απολυταρχικό Κόμμα. Αυτό επιτάσσει στους πολίτες να αποδέχονται ως αληθινό οτιδήποτε τους ανακοινώνει, όπως ότι «δύο και δύο... να το πιστέψεις». Πρόκειται για μια πραγματικότητα που δεν αμφισβητείται και είναι δέσμιοι αυτής. Αντίστοιχα, στο κείμενο αναφοράς παρουσιάζονται από τον Πλάτωνα κάποιοι άνθρωποι ως δέσμιοι μίας πραγματικότητας που βιώνουν στο σπήλαιο. Σε αυτό, μάλιστα, βρίσκονται σε αυτό από την παιδική τους ηλικία και γνωρίζουν μόνο ό,τι βλέπουν και ακούνε, το οποίο εμπιστεύονται ως το απόλυτα αληθινό, δίχως να έχουν αντίληψη του φωτός και των «όντως όντων» («ἐν ταύτῃ ... περιάγειν»). Βλ. σχολικό βιβλίο σελ. 82, σχόλιο το «τὸ ἀληθές».

Ωστόσο, στη δεύτερη παράγραφο του παράλληλου κειμένου ο πολίτης που βιώνει τη ψευδή πραγματικότητα που επιβάλλει το Κόμμα αποφασίζει να ανακαλύψει την αλήθεια. Στο κείμενο, όμως, αναφοράς οι δεσμώτες δεν είναι πρόθυμοι να σπάσουν τα δεσμά της άγνοιάς τους. Η αλήθεια για τον Γουίνστον βρίσκεται στον αισθητό κόσμο που τον περιβάλλει, ο οποίος είναι πάντα σταθερός και αμετάβλητος («Ο υλικός κόσμος υπάρχει ... προς το κέντρο της γης.»). Η αποδοχή των αισθήσεων του σαν πηγή της αλήθειας είναι ο δρόμος προς την ελευθερία του από το Κόμμα («Ελευθερία είναι ... όλα τα άλλα ακολουθούν»). Αντίθετα, για τον Πλάτωνα ο αισθητός/ εμπειρικός κόσμος είναι διαρκώς μεταβαλλόμενος, ενώ η σταθερή και αληθινή γνώση προσεγγίζεται με το νου, καθώς ενυπάρχει στον κόσμο των Ιδεών.

B3.

- 1) οισοφάγο
- 2) φόρος
- 3) φορέματα
- 4) φέρσιμο
- 5) φερέφωνο

B4.

- 1) → Λάθος
- 2) → Λάθος
- 3) → Σωστό
- 4) → Σωστό
- 5) → Λάθος

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**Ξενοφώντος, Απομνημονευμάτων Β, 2.1.22-23**

(εκδ. E.C. Marchant, Xenophontis Opera Omnia Tomus II, Oxford Classical texts, Οξφόρδη 1901)

Γ1.

Μετάφραση:

Και αυτή συχνά παρατηρούσε γύρω και εξέταζε αν κάποιος άλλος την κοιτάζει και πολλές φορές έβλεπε και στην σκιά της.

Όταν έφτασαν πιο κοντά στον Ηρακλή, αυτή που αναφέρθηκε πρώτη προχωρούσε με τον ίδιο τρόπο/ το ίδιο βήμα, ενώ η άλλη, επειδή ήθελε να φτάσει πρώτη/ να προλάβει, έτρεξε μπροστά προς τον Ηρακλή και είπε: «Σε βλέπω, Ηρακλή, να απορείς ποιον δρόμο θα πάρεις στην ζωή σου. Αν με κάνεις φίλη, θα σε οδηγήσω στον πιο ευχάριστο και εύκολο δρόμο και θα δοκιμάσεις όλα τα τερπνά, ενώ θα περάσεις τη ζωή σου χωρίς να δοκιμάσεις τα δύσκολα.»

Γ2.

Σύμφωνα με το γνωστό μύθο, η Αρετή και η Κακία παρουσιάστηκαν στον Ηρακλή. Και οι δύο, κατά την περιγραφή στο δοθέν απόσπασμα, ήταν επιβλητικές. Η Αρετή, αφενός, ήταν ευπρεπής και ευγενής, έχοντας ως κοσμήματα την καθαρότητα στο σώμα και την ντροπή στα μάτια. Την στάση της χαρακτήριζε σωφροσύνη και το φόρεμα της ήταν λευκό.

Η Κακία, αφετέρου, ήταν μια χυμώδης γυναίκα καλλωπισμένη έτσι, ώστε να φαίνεται πιο λευκή και κόκκινη απ' όσο πράγματι ήταν. Η στάση της ήταν τέτοια ώστε να φαίνεται πιο σπητή· είχε το βλέμμα της ψηλά και το φόρεμά της αναδείκνυε τη νεανική της ομορφιά.

Γ3. α.

γυναῖκας	→γυναικός
φύσει	→φύσεως
σῶμα	→σώματος
καθαρότητι	→καθαρότητος

β.

φανῆναι	→φάνηθι
μεγάλας	→μειζόνων
ἰδεῖν	→ὀψομένην
ἐπισκοπεῖν	→ἐπεσκόπει
ἄξω	→ἀγάγωμεν
οὐδενός	→οὐδεμίᾱ

Γ4.

α.

ἰδεῖν	→ἀναρθρο τελικό απαρέμφατο της αναφοράς στο “εὐπρεπῇ”
τῆς φύσεως	→ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική συγκριτική στο “ὀρθοτέραν” και β’ ὀρος σύγκρισης
τῷ Ἡρακλεῖ	→αντικείμενο του απαρεμφάτου “προσδραμεῖν”
ἀποροῦντα	→κατηγορηματική μετοχή, συνημμένη στο αντικείμενο του ρήματος “ὀρώ”, το “σε”
φίλην	→κατηγορούμενο του αντικειμένου της μετοχής “ποιπσάμενος”, “ἐμέ”
τῶν καλεπῶν	→ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική αντικειμενική στο “ἄπειρος”

β. “*εἴ τις ἄλλος αὐτὴν θεᾷται*”: πρόκειται για δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση (ολικής αγνοίας, μονομελούς) που λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο στο απαρέμφατο “*ἐπισκοπεῖν*” και εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει το πραγματικό.

Επιμέλεια: Κολοκυθά Δήμητρα

Κουτσουράδη Δέσποινα

Μαντουβάλου Ηλιόχαρη

Μανωλάκη Αγγελική